Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi, Cilt/Volume 4, Sayı/Number 1, Aralık/December 2015, ss. 185-188.

Hasan Basri Karadeniz, *Osmanlılar ve Rumeli Uç Beyleri "Merkez ve Uç"*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2015, 448 s., ISBN: 978-605-5200-83-1.

Ergün HASANOĞLU*

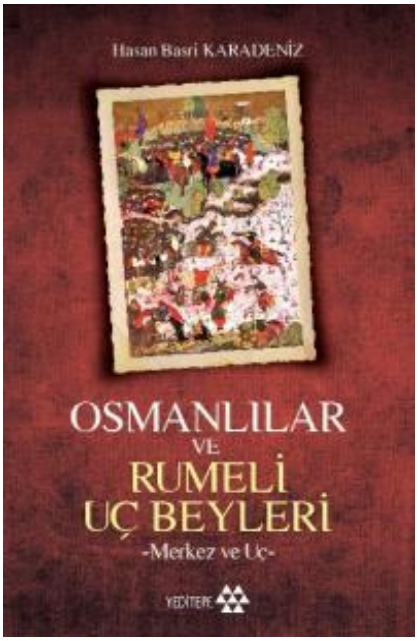

Uç beyi, kurulan Türk devletlerindeki sınır bölgelerinde teşkilatlanan, teşkilatlandığı bölgeyi koruyup muhafaza eden ve özellikle de İslamî inanışın gerekliliği olan gaza politikası neticesinde akınlar yapan kişi olarak tanımlanabilir.

1243 Kösedağ Savaşı'nda Anadolu Selçuklu Devleti'nin yenilgiye uğraması, Moğolların Anadolu'nun içlerine kadar girmesine, Türkmenlerin Moğol baskısı neticesinde Bizans sınırlarına yığılmasına sebebiyet vermiştir. Oluşan bu yığılmalar Bizans topraklarına akınların yapılmasını sağlamış ve bu sayede Germiyan, Karesi, Aydın, Menteşe, Osmanlı gibi uç beylikleri tesis edilmiştir.

Kurulduğu tarih konusunda çeşitli ihtilaflar bulunsa da Bizans sınırına yakın yerler olan Söğüt ve Domaniç bölgelerinde tesis edilmiş olan Osmanlı Beyliği, teşekkülünü tamamlamasının ardından çevresindeki beylikleri hâkimiyeti altına almaya başlamış, Bizans'ın iç karışıklıklarında etkin rol oynayarak Rumeli topraklarına geçiş yapmıştır. Hâkimiyet altına alınan beyliklerin içerisinde görevli bulunan Evrenos Bey, Hacı İlbeyi, Ece Halil, Gazi Fazıl Bey gibi komutanlar Osmanlı idaresine girmiş ve Rumeli'de Süleyman Paşa önderliğinde yapılan akınların ilk uç beyleri olmuşlardır. Fethedilen bölgelerin İslam dinini benimseyip Türkleşmesinde aktif rol

* Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Disiplinlerarası Balkan Çalışmaları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, Edirne, E-mektup: ergunhasanoglu39@gmail.com.

oynayan bu uç beyleri, zamanla sancak beyi olarak görev yapmış ve çeşitli imtiyazlar elde etmişlerdir.

Hasan Basri Karadeniz'in *Osmanlılar ve Rumeli Uç Beyleri Merkez ve Uç* isimli kitabı, Osmanlıların Balkanlara geçişine ve uygulamış olduğu fetih hareketlerine, Rumeli uç beylerinin gerçekleştirmiş olduğu akınlara, Osmanlı Devleti içerisindeki statülerine, konumlarına, elde ettikleri imtiyazlara ve devlet siyasetinde oynadıkları role yer vermektedir.

Osmanlıların Rumeli'yi Fethi (ss. 13-41) adlı ilk bölümde, 1352 yılında Rumeli'de Süleyman Paşa önderliğinde Hacı İlbeyi, Lala Şahin, Evrenos Bey, Ece Halil, Gazi Fazıl Bey gibi uç beylerin yapmış oldukları akınlara değinilmekte, I. Bayezid, II. Murad, II. Mehmed, I. Süleyman dönemlerinde Balkanlarda yapılan fetihlerden bahsedilmektedir. Osmanlıların Rumeli'de kalıcı olmasında etkili olan Çirmen, I. Kosova, Niğbolu, II. Kosova Savaşı ve İstanbul'un fethine vurgu yapılmakta, Balkanların Türkleşmesinde önemli bir yeri olan iskân siyaseti dile getirilmektedir.

Rumeli Uç Beyleri (ss. 43-106) adlı ikinci bölümde, İslam inancın gereği olarak uygulanan gaza politikası anlatılmakta, Neşrî, Aşıkpaşazade, Ruhi, Müneccimbaşı, Suzi Çelebi gibi dönemin saygın kişilerinin eserleri ve Osmanlı kronikleri ile gaza politikasının önemi desteklenmektedir. Evrenosoğulları, Mihaloğulları, Paşayiğitoğulları, Turhanoğulları, Malkoçoğulları gibi Rumeli'nin fethinde aktif rol oynayan uç beylerinin aileleri hakkında bilgiler verilmekte, bu ailelerinin fethettikleri bölgelerde uyguladıkları imar ve iskân politikaları neşredilmektedir. Rumeli uç beylerinin emri altında bulunan tımarlı sipahi, tovica ve akıncıların görevleri belirtilmekte, Garibî, Abdullah İlâhi, Günahî, Sırrî, Şâni, Aşkî, Abdülgâni gibi Rumeli'de yetişen şairlere yer verilmektedir.

Rumeli Uç Beylerinin Statüleri, İmtiyazları ve Devlet Katındaki Konumları (ss. 107-155) adlı üçüncü bölümde, Rumeli'de akınların başlamasından itibaren uç beylerinin Osmanlı Devleti içerisindeki konumları, statüleri, zaman içerisinde Osmanlı siyasî hayatında nasıl değer kaybettikleri değerlendirilmekte, sınır bölgeleri ile ticarî, siyasî ve askerî ilişkiler kurma, savaş öncesinde istihbarat ve keşif faaliyetlerinde bulunma, diğer uç beyleri ile akınlar yapma gibi sahip oldukları imtiyazlara vurgu yapılmaktadır.

Osmanlı Tahtının Sahibini Belirleyen Güç: Rumeli Uç Beyleri (1402-1421) (ss. 157-212) adlı dördüncü bölümde, I. Bayezid döneminde meydana gelen Ankara Savaşı ve ardından oluşan Fetret Devri anlatılmakta, Musa, Süleyman, Çelebi Mehmed ve Mustafa Çelebi arasında oluşan taht kavgalarında ve II. Murad'ın hanedanlığı döneminde uç beylerinin durumu ve Osmanlı siyasî hayatında oynadıkları role yer verilmektedir.

Devşirme Bürokratlar ve Rumeli Uç Beylerinin Kontrol Altına Alınması (ss. 213-253) adlı beşinci bölümde, Osmanlı Devleti'nin başvurmuş olduğu devşirme usulüne ayrıntılı bir şekilde değinilmekte, Rumeli'de uygulanan politikalar ile uç beylerin nasıl kontrol altına alınmaya çalıştığını eserde yansıtılmaktadır. Ayrıca Rumeli uç beylerinin devşirme usulüne tepkileri de aktarılmaktadır.

Rumeli Uç Beylerinin Pasif Direnişleri (ss. 255-313) adlı altıncı bölümde, Rumeli uç beylerinin pasif direniş göstermelerindeki sebeplere değinilmekte, 1443-1444 yıllarında Rumeli uç beyi Turhan Bey'in ön planda olduğu ilk pasif direniş, 1456 yılında Belgrad kuşatması esnasında gerçekleştirilen ikinci pasif direniş, 1464 yılında Bosna'da Yayçe kalesi kuşatmasında yapılan üçüncü pasif direniş ve son olarak da 1498 yılında Mihaloğlu Ali Bey'in yapmış olduğu pasif direniş anlatılmaktadır. Ayrıca gerçekleştirilen bu direnişlere karşı Osmanlı Devleti'nin tutumu da belirtilmektedir.

Kutsal Gaza Merkezi Edirne; Başkentin Bu Şehirden Kozmopolit İstanbul'a Nakli ve Serzenişler (ss. 315-348) adlı yedinci bölümde, 1361 yılında Rumeli toprakları için önemli bir yer olan Edirne'nin fethinden ve bölgenin Rumeli'de yapılacak olan akınlar ve fetih hareketleri için merkez yapılmasından bahsedilmektedir. Ek olarak, başkentin İstanbul'un fethi ile beraber Edirne'den İstanbul'a nakledilmesi dile getirilmekte, bu duruma karşı uç beylerin duymuş oldukları rahatsızlara değinilmektedir.

Osmanlıların Denge Siyaseti ve Rumeli Uç Beyleri (ss. 349-381) adlı sekizinci bölümde, Osmanlı Devleti'nin iç ve dış siyasette uyguladığı denge politikasına vurgu yapılmakta, II. Mehmed, II. Bayezid ve Yavuz Sultan Selim dönemlerinde iç siyasette yaşanan sıkıntılara karşı uç beylerin konumu ve izledikleri politikalar hakkında değerlendirmeler yapılmaktadır.

Rumeli Uç Beylerinin Saygınlığı, Osmanlı Hanedanına Alternatif Gösterilmeleri ve Hanedanın Aldığı Tedbirler (ss. 383-414) adlı dokuzuncu bölümde, Osmanlı Devleti içerisinde uç beylerin saygınlığının gösterilmesi amacıyla menkıbelerden, dönemin şairlerinden örnekler verilmekte, Rumeli uç beylerin Osmanlı hanedanlığına alternatif olarak gösterildiğine dair rivayetler ve devletin bu durum karşında aldığı tedbirler anlatılmaktadır.

Sonuç (ss. 415-423) kısmının ardından *Bibliyografya* (ss. 424-433), *Ek-1* (ss. 434-439) ve *Dizin* (ss. 440-448) yer almaktadır.

Hasan Basri Karadeniz'in *Osmanlılar ve Rumeli Uç Beyleri Merkez ve Uç* adlı eseri, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren Balkan fetih siyasetinde en aktif rol oynayan Rumeli uç beylerinin, Osmanlı siyasî hayatındaki yerlerinin zirveden nasıl yavaş yavaş geri planda kaldığını göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca kitapta verilen bilgilerin Osmanlı ve Bizans kronikleri, şairlerin divanları ve abdalların menkıbeleri ile desteklenmesi dikkat çekicidir.